

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-80>

CRITERIA AND LEVELS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS IN THE IT SECTOR

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ІТ

Paladiychuk I.-L. S.

*Postgraduate student of the Department
of Administrative, Financial
and Information Law, State Higher
Educational Institution
«Uzhhorod National University»
<https://orcid.org/0009-0009-6177-0176>*

Паладійчук І.-Л. С.

*аспірант кафедри
адміністративного, фінансового та
інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
<https://orcid.org/0009-0009-6177-0176>*

Об'єкти інтелектуальної власності, що функціонують у сфері інформаційних технологій, охоплюються адміністративно-правовим впливом неоднаковою мірою. Інтенсивність такого впливу залежить від юридичної природи відповідного об'єкта, порядку виникнення прав на нього, суспільного значення його використання, характеру потенційних порушень та наявності публічно-правових засобів реагування. Системний аналіз положень чинного законодавства дає підстави визначити сукупність критеріїв, наявність яких зумовлює залучення конкретного ІТ-об'єкта до сфери адміністративно-правової охорони.

Визначальним критерієм є наявність публічного інтересу в забезпеченні правової охорони відповідного об'єкта. Зміст такого інтересу має комплексний характер і виявляється щонайменше в економічному, інвестиційному, євроінтеграційному та безпековому вимірах. Економічна складова пов'язана з істотним внеском ІТ-галузі у формування експорту послуг, податкових надходжень, зайнятості та інноваційного потенціалу держави. У цьому контексті належна охорона результатів інтелектуальної діяльності є передумовою стабільного функціонування цифрової економіки та збереження конкурентоспроможності національних технологічних підприємств.

Інвестиційний вимір публічного інтересу полягає в тому, що ефективність механізмів набуття, реалізації та захисту прав інтелектуальної власності безпосередньо впливає на оцінювання інвесторами надійності відповідної юрисдикції. Непослідовність правозастосування, складність адміністративних процедур і відсутність дієвих засобів припинення порушень підвищують ризиковість

технологічних інвестицій. Натомість передбачувана діяльність органів публічної адміністрації та наявність доступних процедур охорони прав сприяють залученню капіталу, трансферу технологій і розвитку інноваційного підприємництва.

Євроінтеграційна складова обумовлена міжнародними зобов'язаннями України, зокрема положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, спрямованими на забезпечення ефективного рівня охорони та захисту прав інтелектуальної власності, зіставного з європейськими стандартами. Відповідно, удосконалення адміністративних процедур у цій сфері становить не лише внутрішнє завдання державної політики, а й елемент виконання міжнародно-правових зобов'язань та адаптації національного законодавства до права Європейського Союзу.

Безпечовий вимір публічного інтересу пов'язаний із використанням програмного забезпечення, інформаційних систем та інших ІТ-об'єктів у діяльності органів публічної влади й на об'єктах критичної інфраструктури. Застосування неліцензійного, скомпрометованого або такого, що не має належної технічної підтримки, програмного забезпечення створює загрози для конфіденційності, цілісності та доступності інформації. За таких обставин охорона прав інтелектуальної власності набуває значення складової кібербезпеки, інформаційної безпеки та захисту національних інтересів держави.

Другим критерієм є наявність у суб'єктів публічної адміністрації владних повноважень, реалізація яких безпосередньо стосується набуття, визнання, обліку, здійснення або припинення прав на відповідний ІТ-об'єкт. Найбільш інтенсивного адміністративно-правового впливу зазнають об'єкти, виникнення виключних прав на які пов'язане з проходженням установленої законом реєстраційної процедури. До них належать торговельні марки, промислові зразки, винаходи та компонування напівпровідникових виробів. У таких правовідносинах держава в особі національного органу інтелектуальної власності не обмежується загальним нормативним регулюванням, а безпосередньо бере участь у процесі юридичного визнання права шляхом прийняття індивідуального адміністративного акта.

Реалізація реєстраційних повноважень охоплює прийняття і перевірку заявок, проведення експертизи, ухвалення рішень щодо державної реєстрації, внесення відомостей до відповідних реєстрів та оприлюднення офіційної інформації. Отже, адміністративна процедура в цьому випадку є юридично значущою передумовою виникнення виключного права, а правомірність діяльності уповноваженого органу безпосередньо впливає на можливість його подальшої реалізації та захисту.

Інша модель адміністративно-правового впливу застосовується до комп'ютерних програм і баз даних, авторсько-правова охорона яких

виникає внаслідок факту їх створення та не залежить від виконання реєстраційних формальностей. Державна реєстрація прав на такі об'єкти має факультативний характер і виконує переважно облікову та доказову функції, полегшуючи підтвердження авторства, дати створення й належності майнових прав. Тому адміністративно-правовий вплив щодо зазначеної категорії об'єктів переміщується з правонадільної площини до сфери державного контролю, адміністративного нагляду та адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Третім критерієм є встановлення адміністративної відповідальності за протиправні посягання на відповідний ІТ-об'єкт. Наявність складу адміністративного правопорушення означає визнання законодавцем того, що заподіяна діянням шкода виходить за межі виключно приватного конфлікту між правоволодільцем і порушником та потребує публічно-владного реагування. Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає низку складів, які безпосередньо або опосередковано стосуються порушень прав інтелектуальної власності. Центральне місце серед них посідає стаття 51-2 «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності», що встановлює загальну адміністративно-правову заборону неправомірного використання охоронюваних результатів інтелектуальної діяльності та засобів індивідуалізації [1].

Окремі положення Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачають відповідальність за незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм і комп'ютерних програм, а також за порушення вимог законодавства у сфері виробництва та обігу дисків для лазерних систем зчитування. Зміст відповідних складів засвідчує, що їх нормативна конструкція значною мірою сформована відповідно до аналогової моделі протиправного використання, центром якої є виготовлення, зберігання та поширення матеріального примірника. Такий підхід не повною мірою враховує сучасні способи порушення прав у цифровому середовищі, зокрема потокове передавання, хмарне розміщення, функціонування децентралізованих мереж і надання віддаленого доступу до програмних продуктів. Виявлена невідповідність становить одну з ключових системних проблем адміністративно-деліктного регулювання у досліджуваній сфері.

Четвертим критерієм є можливість застосування спеціальних адміністративних процедур, призначених для запобігання порушенням, їх припинення або мінімізації негативних наслідків у сфері ІТ. До таких процедур насамперед належать митні заходи сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України. Їх застосування забезпечує можливість призупинення митного оформлення товарів, щодо яких існують обґрунтовані підозри в порушенні прав інтелектуальної власності, проведення огляду та вжиття

інших передбачених законом заходів. При цьому ефективність митного механізму щодо ІТ-об'єктів є обмеженою, оскільки він орієнтований переважно на фізичне переміщення товарів і не охоплює транскордонного передавання цифрового контенту через інформаційні мережі [2].

До спеціальних правових засобів належить також процедура припинення порушень авторського права і суміжних прав, учинених із використанням мережі Інтернет. Її особливість полягає в залученні до механізму захисту інформаційних посередників, передусім власників вебсайтів і постачальників послуг хостингу, які мають технічну можливість обмежити доступ до неправомірно розміщеного контенту. У цьому разі охоронний механізм ґрунтується не лише на безпосередньому притягненні порушника до відповідальності, а й на оперативному усуненні цифрової доступності об'єкта. Водночас за своєю юридичною природою така процедура поєднує приватноправові та публічно-правові елементи, що зумовлює необхідність її дослідження в контексті комплексної системи охорони прав інтелектуальної власності.

Отже, включення ІТ-об'єкта до сфери адміністративно-правової охорони визначається поєднанням кількох взаємопов'язаних обставин: наявністю суспільно значущого інтересу в його охороні, реалізацією щодо нього владних повноважень, установленням адміністративної відповідальності за відповідні посягання та можливістю застосування спеціальних адміністративних процедур. Жоден із наведених критеріїв не є цілком самодостатнім, а ступінь адміністративно-правового впливу залежить від їх конкретного поєднання, що дає підстави розглядати адміністративно-правову охорону ІТ-об'єктів як диференційовану багаторівневу систему, інтенсивність функціонування якої визначається юридичними властивостями об'єкта та характером публічного інтересу, пов'язаного з його створенням, використанням і захистом.

Застосування наведених критеріїв дає змогу виокремити три рівні інтенсивності адміністративно-правової охорони ІТ-об'єктів: високий (об'єкти з конститутивного державною реєстрацією та повним набором адміністративних процедур – торговельні марки, винаходи, промислові зразки); середній (об'єкти з факультативною реєстрацією та наявними механізмами юрисдикційного реагування – комп'ютерні програми, бази даних, вебсайти); низький або фрагментарний (об'єкти, охорона яких забезпечується переважно приватноправовими засобами за мінімальної участі публічної адміністрації – комерційна таємниця, ноу-хау, неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, доменні імена).

Здійснений аналіз виявляє кілька категорій об'єктів, правовий режим яких залишається невизначеним або суперечливим і які потребують окремої уваги в межах цього дослідження.

Передусім, мова йде про результати діяльності генеративних систем штучного інтелекту. Запровадження права особливого роду на неоригінальні згенеровані об'єкти вирішило проблему лише частково: залишаються дискусійними критерії розмежування оригінального твору, створеного з використанням штучного інтелекту, та неоригінального згенерованого об'єкта; питання належності прав у разі використання моделі, розробленої однією особою, за замовленням іншої; а також проблема правомірності використання охоронюваних творів для навчання моделей. Останнє питання набуває особливої гостроти з огляду на підходи, закладені в Директиві (ЄС) 2019/790 щодо винятків для інтелектуального аналізу текстів і даних [3].

Крім того невирішеним є питання правового регулювання використання програмних інтерфейсів прикладного програмування (API), правова природа яких залишається предметом дискусій у світовій практиці, де необхідним є згадати справу Google LLC v. Oracle America, Inc., розглянуту Верховним Судом США у 2021 році [4]. Для України це питання має практичне значення з огляду на поширеність інтеграційних рішень у державних цифрових сервісах.

До проблем правового регулювання об'єктів у сфері ІТ відноситься неврегульованість використання наборів даних для машинного навчання, які поєднують ознаки бази даних, комерційної таємниці та, за наявності персональних даних, об'єкта захисту в режимі чинного законодавства України про захист персональних даних [5; 6, с. 56-58], унаслідок чого виникає конкуренція правових режимів і, відповідно, компетенцій різних органів публічної адміністрації.

Отже, неврегульованим є використання програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом, що встановлюється ліцензіями з різним обсягом зобов'язань. Порушення умов таких ліцензій, зокрема в межах публічних закупівель програмного забезпечення для потреб органів влади, створює ризики, які наразі фактично перебувають поза увагою контрольних органів.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#Text>
2. Чи має Україна шанс розробити та впровадити всі мітні ІТ-системи, необхідні для вступу до ЄС, до 2030 року? URL.: <https://biz.nv.ua/ukr/tech/vstup-do-yes-yaki-mitni-it-sistemi-maye-vprovaditi-ukrajina-dlya-povnoji-gotovnosti-50566639.html>
3. ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19/ed20190417#Text

4. Google LLC v. Oracle America, Inc. URL.: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/593/18-956/>

5. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

6. Бем М. В., Городиський І. М., Саттон Г., Родіоненко О. М. Захист персональних даних: Правове регулювання та практичні аспекти: науково-практичний посібник. К.: К.І.С., 2015. 220 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-81>

PROCEDURE FOR ISSUING POWERS OF ATTORNEY IN A CIVIL CASE

ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ

Zarichnyi I. Ya.

*PhD student of the Department of Civil
Law and Procedure at Ivan Franko
National University of Lviv*

Зарічний І. Я.

*аспірант кафедри цивільного права і
процесу Львівського національного
університету імені Івана Франка*

Особа може брати участь у цивільній справі особисто або через свого представника. Традиційно за підставою виникнення процесуальне представництво поділяють на законне і договірне [1, с. 128]. Адвокати представляють учасників цивільної справи саме в порядку договірного представництва.

Сучасна модель цивільного судочинства України навіть спонукає особу залучати до участі у справі професійного представника – адвоката, оскільки процес став більш формальним, строки – стислішими, а процесуальні форми – більш складними.

Згідно з ч. 1 ст. 64 ЦПК України представник, який має повноваження на ведення справи в суді, здійснює від імені особи, яку він представляє, її процесуальні права та обов'язки [2]. Тобто, дії представника по суті, створюють правові наслідки не для нього, а для особи, яку він представляє. Тому допустити до участі у справі можна лише такого представника, чиї повноваження належно підтверджені.

Ч. 4 ст. 62 ЦПК України передбачено, що повноваження адвоката як представника підтверджуються одним з таких документів: 1) довіреністю; 2) ордером, виданим відповідно до Закону України «Про